

AYAZ GIYLECEV'İN “BİR AVUÇ TOPRAK” ADLI HİKÂYESİNDE KİMLİK, İDEOLOJİ VE YABANCILAŞMA

EZGİ KARSLI*

Öz: Kimlik, ideoloji ve yabancılaşma kavramları bireyin hayatını şekillendiren önemli kavramlardır. Bu kavramlar eşiğinde birey, kendi olma yolunda yeni bir boyut kazanır. Böylece dönüştüğü bu hayat yolunda konumu ve değerleri de şekillenmektedir. Edebi eserlerde sıklıkla değinilen bu üç kavram yaşanan dönemin zihniyetini yansıtmaktadır. İdeoloji kimliği etkisi altına alarak bireyin içinde bir dönüşüm gerçekleştirir. İdeoloji ve kimliğin birbiri ile çatışmasının etkisiyle birey kendi kimliğine yabancılaşır. Kendi değerlerine, kültürüne yabancılaşan birey, içindeki çatışma sonucunda buhranlı bir döneme girer. Birey kimliğini bunalımlı ruh hâlinin gölgesinde yaşarken bulunduğu koşullara ayak uyduramadığı için yalnızlaşır ve nesne konumuna evrilir. Bu evrilme sürecinde birey, kendi olmaktan uzaklaşır, yaşamının ve yaşamın getirdiklerinin farkında dahi olamaz. Mirveli'de bu kavramlar etrafında şekillenir ve sonunda yurduna dönerken yaptığı hataların farkına varır ve pişmanlık duyar. Modern Tatar edebiyatının önemli hikâye yazarlarından biri olan Ayaz Gıylecev'in Bir Avuç Toprak adlı hikâyesi Sovyet dönemi kolhozlaştırma faaliyetleri sırasında topraklarına el konulan insanları konu almaktadır. Mirveli varlıklı bir aileye mensupken bir gece toprakları elinden alınır. O da kızarak tüm köyü ateşe verir ve köyünden başka bir yere eşiyle birlikte göç eder. Mirveli şehir hayatında alışmaya çalıştığı düzen içinde zamanla kendisine yabancı bir birey olmaya başlar. Çalışmada ideoloji ile birlikte kimliğini unutma çabası ve geçmişe dönük izlerin yansıtıldığı eserdeki bireyin doğduğu, büyüdüğü toprağa hasreti ve özüne dönüşü, kimlik, ideoloji ve yabancılaşma çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayaz Gıylecev, Bir Avuç Toprak, Tatar edebiyatı, kimlik, ideoloji, yabancılaşma.

IDENTITY, IDEOLOGY AND ALIENATION IN AYAZ GIYLECEV'S STORY CALLED “A FUNNY LAND”

Abstract: The concepts of identity, ideology and alienation are important concepts that shape the life of the individual. At the threshold of these concepts, the individual gains a new dimension towards being himself. Thus, his position and values are shaped in this life path he transforms into. These three concepts, frequently mentioned in literary

* Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, ezgkrsl@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6120-8428.

(Yazının Geliş Tarihi/Received Date: 16.02.2024, Yazının Kabul Tarihi/Acceptance Date: 16.04.2024)

DOI: 10.47089/iuad.1438613

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License

works, reflect the mentality of the period. Ideology carries out a transformation within the individual by influencing the identity. Due to the conflict between ideology and identity, the individual becomes alienated from his own identity. The individual, alienated from his own values and culture, enters a period of depression as a result of the conflict within him. While the individual lives his identity in the shadow of his depressed mood, he becomes lonely and turns into an object because he cannot keep up with the circumstances. In this evolution process, the individual moves away from himself and cannot even be aware of his life and what life brings. Mirveli is also shaped around these concepts and eventually realizes and regrets the mistakes she made while returning to her homeland. The story A Handful of Land by Ayaz Gıyalev, one of the important story writers of modern Tatar literature, is about people whose lands were confiscated during the Soviet period kolkhozization activities. While Mirveli belongs to a wealthy family, one night her lands are taken away from her. He gets angry and sets all the bad things on fire and migrates from his village to another place with his wife. Over time, Mirveli begins to become a stranger to herself in the order she tries to get used to in city life. In the study, the effort to forget his identity along with ideology and the individual's longing for the land where he was born and raised and his return to his essence in the work, in which traces of the past are reflected, will be discussed within the framework of identity, ideology and alienation.

Key words: Ayaz Gıyalev, A Handful of Soil, Tatar literature, Identity, Ideology, Alienation.

Giriş

Toplumsal edimin bir parçası olan kimlik, insanların bir arada yaşadığı toplumda yine insanlar tarafından var edilen ideoloji, bireyin kendi dünyası hususunda ve çevre tesirinde ortaya koyulan yabancılaşma kavramları birbirleri ile ilişkilidir. İdeoloji kimliği etkileyerek bireyi kendisine ve hatta çevresine yabancı, yabancılaşan bir şeye dönüştürebilir. İdeoloji ve kimlik çatışması bireyi kendi konumuna, değerlerine yabancılaştıran bir nesneye evirebilir. Böylece birey, yaşadığı kimlik bunalımı neticesinde ideolojinin de etkisi ile yabancılaşır. İdeoloji kimliği etkileyerek yabancılaşmaya dönüşür.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Sovyetler Birliği, tek tip insan modelinden yola çıkarak “Sovyet adamı” yaratmak amacıyla proleter birliğini kurma çabası içinde olmuştur. Böylece 1917 Ekim Devrimi’nden sonra uluslararası proleter birliğinin kurulması için başta toplumsal değişimler olmak üzere kültür ve etnik bakımından karışıklığın giderileceğine dair bir düşünce içinde hareket edilmiştir. Kısa vadede sonuçların gerçekleşemeyeceği anlaşılınca istenilen yönetim biçiminin kurulabilmesi için birtakım önlemler alınmıştır. Bu doğrultuda atılan ilk adım Sovyetler Birliği’ne zıt giden görüşler başta milliyetçiler olmak üzere zengin sınıfı,-ağa ve beyler- ortadan kaldırılmış, birliğin içinde yer alan halkların geçmişlerine ait kültürel ilişkileri sonlandırılmaya çalışılmıştır. Kimlik ve hafızanın birleşimi Sovyet insanı yaratma çalışmaları içinde başlangıçta karşı çıkılmaz bir ideoloji ile şekillenirken; Sovyet okulları ve gençlik kuruluşları ile başlayan Ekim Devrimi ve piyонерlik ile yetişen, sosyalist ahlakla sosyalistçe davranmayı öğrenen halk, eski dünyanın parçası olduğu söylenen geleneklerin

ve atalarından miras kalan kültür birikiminin temsilinde baskın çıkan milli duyguların etkisi ile Sovyet adamı yaratma projesi başarılı olamamıştır. Bu açıdan milli benliğe ters düşen, Sovyet adamı yaratma çalışmalarından en etkili olanı alfabe değişimine gidilmiştir (Hasanoğlu, 2015:315). Alfabe değişimi çok uluslu bir yapıya sahip olan Sovyetler Birliği’nde Sovyet adamı yaratma ideası içinde kimlikle ters düşen, bireyi olduğundan farklı konumlandıran, ideolojik faaliyetleri benimsetmeye çalışan, dilini değiştiren dolayısıyla bu idea etrafında kimliği ile çelişmektedir. Bu bunalım sonucu birey yabancılaşan bir evrede olabilir.

Sovyet düşüncesinin diğer toplumlara mal edilmesi için ve bir kimlik olarak Sovyet coğrafyasının temel alınması için folklor bir araç olmuştur (Öztürk, 2022:206). Bu doğrultuda dönemin ideolojisini yansıtmaları için devlet tarafından yazar ve şairlere sanatlarını icra etmelerine yönelik teşvikler yapılmıştır. Bu teşviklerle birlikte ideoloji halka indirgenmeye çalışılmıştır.

Kimlik kavramı geçmişten günümüze sosyal sistemin temel parçasını oluşturmaktadır. Bireylerin yaşadıkları çevre ve buldukları konumun bir yansıması olarak çok boyutlu olarak ifade edilebilir. Bunun yanında inanç, değer yargıları ve tutum gibi bireyin yaşama biçimine önemli etkilerin kapsamı altında değerlendirilebilir. Toplumların farklı yaşam koşullarını da işine alan kimlik kavramı, bireylerin gelenek göreneklere ve yaşayış biçimleri içinde oluşan değişimlerle beraber gelen farklılıklardan başka bir boyut kazanabilir (Yıldız, 2007:9). Aynı kimliği hafızasına kazıyan toplum, farklı olanı ayırt ederek tasnif eder. Ötekileştirilen farklılık, böylece toplumun dışında bir öge olarak görülür. Yaşam alanındaki her türlü ilişki kimliği şekillendirirken inanç sistemlerin bu şekillendirmeye doğrudan bir etkisi vardır. İnanç sisteminin ayırt edici özellikleri bireyleri farklı kimliklere sürüklerken ötekileştirmeye de neden olmaktadır (Şengün,2022: 36). Dolayısıyla kendi içinde ötekileşen ve çevre ile ötekileştirilen birey, kimliğine yabancılaşır ve bununla değer yargıları, tutumu ve inancında değişimler yaşanır ve farklı bir kişiye dönüşebilir.

“Bir Avuç Toprak” Adlı Hikâyede Kimlik, İdeoloji Ve Yabancılaşma

Mirveli ve eşi Şemsigayan yıllar önce köylerinden ayrılarak uzakta yaşamlarını sürdürmektedir. Şemsigayan tedavisi olmayan bir hastalığa yakalanır ve köyleri Karaçura’ya gitmek istediğini Mirveli’ye ifade etmesi ile olaylar yaşanmaya başlar. Mirveli başta bu yolculuğa sıcak bakmasa da eşini kıramaz ve trenle Karaçura’ya doğru yol alırlar. Böylece hikâyenin ana olayları başlamış olur. Yolda giderlerken eşinin hastalığı gittikçe ağırlaşır. Trendekiler eşinin hasta olduğunu söylemeyen ve umursamaz bir tavır takıyan Mirveli’ye kızarlar. Bulduğu vagonun amiri Mirveli’ye kızarak:

“— Hanımı ölmek üzere, onun umurunda bile değil! Sabahın köründe çıkar koridora sigarasını tütürür durur. Bütün vagonu dumana boğdu” (Gıyilece, 2008:16) der.

Düşüncesizce ve umarsızca davranan Mirveli bu söylemleri alaycı bir şekilde dinlerken konuşmalara kulağını tıkamaktadır. Onun söylenenlere

cevap vermeyip sessizlikte inat etmesi vagondakileri daha da sinirlendirmektedir. Çünkü tren bir uzun yol kat etmesine rağmen Mirveli bu aralıklarda hiçbir zaman karısının hasta olduğunu söylememiştir. Yardım etmek isteyenlere kulağını tıkayan Mirveli'nin bu duyarsız hâli hasta olan kişinin kendi karısı değilmiş gibi umursamazlığı, insanları daha da sinirlendirmiştir.

“— Hissizin tekidir bu! Taş yüreklidir, taş!”(Gıylecev, 2008:16)

Mirveli bir zamanlar köyünden iyi bir şekilde ayrılmamış, uzun bir süre içinde bastırıldığı köy özlemiyle yaşamış biridir. “Yabancılaşma, ötekileşmenin; başka bir ‘ben’e yönelmenin de başlangıcıdır.” (Sarıçiçek, 2013:186) Dolayısıyla kendi özüne yabancılaşarak bastırıldığı duyguların etkisi ile farklı biri gibi davranmaktadır. Bunun temelinde geçmişte yaptığı ve henüz yüzleşemediği büyük bir hata vardır. Şemsigayan'ın sağlık durumu zamanla daha da kötüye gitmektedir. Mirveli ise eşinin durumunun bu kadar kötü olacağını tahmin etmemekle birlikte farkında bile olmamıştır. Sağlık memuru hastaneye yatırılması gerektiğini söylese de eşi köye gitmek ve bir an evvel Karaçura'ya gidip ölmeden önce görmek istemektedir. Sağlık memuru ve vagondakiler onu her ne kadar sağlık durumu ile ilgili uyarmaya çalışsa da en sonunda Mirveli sinirlenerek şöyle söylemiştir:

— Siz bir şey bildiğinizi mi zannediyorsunuz, ölüm cellâtları! Bir nane bildiğiniz yok... Yardım lazım... Doktor bozması! Siz benim bu yolculuğa kendi isteğimle mi çıktığımı sanıyorsunuz? Trenden indirmek istediğinizi hele bir duysun, bakın ne oluyor o zaman! Ne yaparsanız yapın, o burada kalmayacak. Sürüne sürüne dahi olsa trenin peşinden gelecek... (Gıylecev, 2008:22)

Bireyin dış dünya ile kurduğu bağların zayıflamasının ve yalnızlaşmasının nedeni toplumsal sebeplere dayanır (Gürsel, 2007:143)İç dünyasını dışsallaştırarak var olmaya çalışan Mirveli yabancılaşarak kapalı dünyasında gerçek olanı anılarda bulmaya çalışır. Bu yolculuğa hiçbir zaman çıkmak istemeyen hatta köyünün adını, kültürünü ağzına dahi almayan Mirveli düştüğü durumdan hiç hoşnut değildir. Unutmak istediği, iç dünyasının derinlerinde gizlediği, hatırlamaya korktuğu anılar canlanmaya başlayacak ve kendisi bununla yüzleşecektir. İç dünyasını başkaları ile paylaşmayı sevmeyen Mirveli kendisini bir kenarda tutarak başkalarının hayatlarına karışmasından hoşlanmamaktadır. Bu yüzden ona yardımcı olmaya çalışan trendeki insanlara sinirlenmektedir. Mirveli karşılaştığı bu durumdan dolayı tren amirinin karşısına dikilir. Tren amiri Mirveli'nin endamı karşısında güçsüz olduğunu anlar ve onu mahkemeye vermekle tehdit eder. Yazar Mirveli'nin karakter özelliklerinde güçlü Tatar portresi çizmiştir. Zorba bir güce karşı çıkış sergileyen Mirveli Tatar bilincinin yansımasıdır. “İrkilen tren amirin mahkemeye tehdit etmesi Alhusser'in ideolojik devlet aygıtlarıyla bireysel bir direnişe kurumsal geniş bir güç uygulamayla tehdit etmesidir.” (Çekiç, 2016:136-137). Sovyet ideolojisini iyi bilen biri olarak Mirveli bu karşı çıkış sonrasında geri çekilmek zorunda kalır. İdeoloji karşısında

yaşayabilmek için başka bir çaresi yoktur. Köyüne gitmek istemeyen Mirveli eşinin Karaçura sayıklamalarından rahatsızlık duymaktadır. Gitmek istemediği, zamanında ayrıldığı memleketine yeniden gitmek onun için korkutucudur. Eşinin memleketinin adını dilinden düşürmemesine sinirlenmiştir.

Şemsigayan ne: “Biz niçin trende değiliz?” ne de: “Eşyaların hepsini de aldın mı?” diye bir soru sordu, hala o tek bildiği: Karaçura! Ağzında daha ne kadar geveleyeceksin bu sözü? Yola çıkıldıysa ulaşılır elbet! İşte, arabacı da söyledi. Karaçura yerinde duruyormuş; ne yer yutmuş, ne yıldırım düşmüş! (Gıylecev, 2008:28)

Karaçura’ya varmadan ölmek istemeyen Şemsigayan köyüne büyük bir özlem duymaktadır. Şemsigayan’ın sağlık durumu köyünün yakınlarında kötüleşir. Köy hastanesine yatırılan Şemsigayan bir ara kendine geldiği zaman öleceğini ve Karaçura’ya gömülmek istediğini söyler. Topraklarına varmak Mirveli için korkutucu aynı zamanda kabullenmediği duyguların ortaya çıkmasına neden olur. Karaçura’ya gömülmek isteyen Şemsigayan’ın buraya gelmek istemesine bir türlü anlam veremez.

Düşe kalka Karaçura’ya gitmenin ne âlemi var? Hasretle iki büklüm bekleyen kardeşleri mi var? He var, pastaları börekleri fırına sürmüş bekliyorlar(!) Hepsi didisim didisi! Onlar da hayattaysa daha, bilen yok, kader rüzgârı kim bilir nerelere savurmuştur onları... Yok hayır! Gerekirse bu köyden bir iki günlüğüne, bilemedin bir iki haftalığına ev tutarlar, amma Mirveli kendisi buradan bir adım bile öteye gitmeyecek! Bir adım bile! Şemsigayan’ı da Karaçura’ya göndermeyecek!. Tamam, yeter, fazlasıyla yeter! İçinin yumuşadığı bir anda böyle bir yolculuğa razı olmuş olabilir, ama her zaman öyle olacak değil ya... (Gıylecev, 2008:36)

Eşinin hasta olduğunu bilmek Mirveli için bu ana kadar korkutucu bir durum doğurmamıştır. Zaman zaman Karaçura’ya gitmek için hasta numarasını yaptığını düşünür. Kazan’a vardıklarında ayağa kalkıp güle oynaya karşısına dikileceğini bile ihtimal dâhilinde tutar. Ancak işler düşündüğü gibi ilerlemez.

“Hayır hayır, burada ölmemeli! Asla! Doktorla da Şemsigayan’la da kesin ve net konuşmalıyım!” (Gıylecev, 2008:37)

Sıradan bir insan tarafından hasta birine verilebilecek en faydalı ilacın tatlı dille konuşmak, moral ve teselli vermek olduğunu bilen Mirveli ufacık bir teselli sözcüğü bile söylememiştir. Kişiliğindeki bu değişim uzun yıllardır böyle sözlerin ne demek olduğunu ona unutturmuş, donuk bir insana dönüşmüştür. Sessiz bir şekilde eşinin vasiyetini dinleyen Mirveli duydukları karşısında şok olmuştur.

— Mirveli “Son sözüm, vasiyetim şu: Beni Karaçura’ya götürüp göm oldu mu?”
— Karaçura’ya?
— Evet... Yabancı memlekette derbeder ve perişan, utanç içinde yeterince dolaştık. İnsanın kalbi meğer nelere tahammül ediyormuş...

— Boş laflarınla neden tepemi attırıyor, canımı sıkıyorsun sen? Yüzüne renk gelmiş, bak iyileşirsin daha düzelirsin... Hem ben senin yanına başka şeyler demek için gelmiştim (Gıyalece, 2008:40)

Karaçura'ya gömülmek istediğini ısrarla tekrar eden eşinin söyledikleri karşısında canı sıkılan Mirveli gitmekten korkmaktadır.

— Al götür beni Karaçura'ya! Sen de kal orada!
— Ben de?
— Köy halkı ikimizi de barındırır korkma... Benimle ilgili şeyleri onlara uzun uzun anlattırısın... Kabir taşına ismim iyice kazılsın, göze çarpsın şöyle! Bak erineyim filan deme ha! Söylediklerimi aynen yerine getir. Unutmamışlardır daha. Gerçi çok zaman geçti... Otuz yıl! Otuz yıl çok uzun zaman; değil mi Mirveli? Dünyaya yeni kuşak gelmiştir... Onları seninle biz göremedik de... Uzun bir süre... (Gıyalece, 2008:41)

Vedalaşamadan gittikleri Karaçura'ya selam vermek kendi ayaklarıyla memleketinin toprağına ayak basmak isteyen Şemsigayan, köy halkının incindiğini düşünmektedir. Canının tedaviye ihtiyacı olduğu söyleyen Şemsigayan, Mirveli'den memleketine gidip yaptıkları ayıbı temizlemesini, akrabaları dolaşmasını, hepsine selamını ulaştırmasını, onları çok özlediğini belirtmesini, bavulunda bulunan hediyelikleri vermesini, çoluk çocuğu da düşünmesini söyler. Hatta Şemsigayan'ın Karaçura'ya gidip orada kalması, yalnız başına yaşaması yönündeki beyanlarına Mirveli olumsuz tepki verir. Köklerinin bulunduğu doğup büyüdüğü yere gitmek istemeyen Mirveli şöyle cevap verir:

“Şemsigayan! Ben oraya dönemem! Olmaz. Israr etme, zorlama beni... Hayır, bu mümkün değil” (Gıyalece, 2008:43)

Şemsigayan otuz yılını köyden uzakta geçirmiş ve memleketine güçlü bir özlem duygusu ile hareket etmektedir. Dolayısıyla ölmeden önce köyünü görmek istemiş ancak bu isteği gerçekleşmeden vefat etmiştir. Bulunduğu kasabadan at kiralayarak eşinin na'şını taşıtan Mirveli Şemsigayan'ın bu arzusuna uzaktır. Yolda giderken Mirveli Şemsigayan'a daha önce anlatmadığı şeyleri anlatmaya başlar. Memleketine dönme korkusu, kimliğini ona hatırlatan bir unsur olmuştur. Geçmişe dönüp bakmadan yıllarını geçiren Mirveli eskiden yaramaz bir çocukluk geçirdiği, bahadır bir delikanlı olduğu bu diyardan korkmaktadır.

Elli sekiz yıl... Mirveli niye, elli sekiz yıllık hayatını da arkasına dönüp bakmadan geçirmişti! Niçin dönüp bakmamıştı acaba? Elli sekizini doldurduğunu da neden daha bu gün, şu yerde, ıssız kırlarda aklına getirdi? Neden arkasına dönüp bakmaktan korkuyordu? Kimden ürküyordu? Ne? Ne zaman başladı bu korku? Kendisi de işte şu alalı bulalı ata binip güle oynaya giden çocuklar gibi yaramaz, işveli bir çocuktan eskiden! (Gıyalece, 2008:48)

Aklının bir köşesinden silinmeyen bu anıların varlığına şaşırmıştır. Unuttuğunu düşündüğü anılar memleketiyle birlikte geri gelmiştir. Yazar da beklenmedik bu durum karşısında şaşırır.

“Bütün ömrünü ardına bakmadan “Allah’a bin şükür, yarın da gün var, o günün de hepsi bizim, yaşanacak günler daha ilerde!” diyen adam Mirveli, geçmişini mi hatırlıyordu? Garip bir durumdu bu, tuhaf, çok tuhaftı”(Gıylecev, 2008:50).

Karaçura’ya gitmek onun için varılacak yolun belirsizliğini, köylülerin ona takınacakları tavırları düşündürmekte, karışık duygular içinde yaşadığı korku onu arkasına dönüp baktırmakta ve geçmişi kazımaya mecbur bırakmaktadır. Böylece alışık olmadıkları duygular içinde yabancılaşma kimlik bunalımı arasında yaşadığı duygu karmaşası onu bir bilinmeze götürmektedir.

“Bu alışık olmadık yabancı ruh haleti ve duygulardan gelen sıcaklık, kapalı hava gibi onu sarıp sarmaladı, Mirveli gittikçe hatıralar bulutuna derinden derine gömüldü, dolandı” (Gıylecev, 2008:50)

Hegel ve Marks yabancılaşmayı “kişinin kendisini kaybetmesi ve artık kendisini etkinliklerinin merkezi olarak algılamaz olması” olarak ifade etmiştir. Birçok şeye sahip olan birey birçok şey kullanır, ancak kendisi azdır. Birey kendini ve yaşamını az ifade ederse ve sahip oldukları artarsa yabancılaşmış yaşam o kadar artmakta yabancılaşan varlığını daha fazla korumaktadır. Kişi sadece az olmakla kalmaz, hiç de olur. Zira kendisi “yaratmış olduğu şeyleri ve koşulların egemenliği altına” girmiştir (Fromm, 2020:23).

Geçmişine yabancılaştığı korkular gün yüzüne çıkınca aslında bastırılmış olduğu duyguların yansıması ortaya çıkmıştır. Kendini buna inandıran Mirveli kurtulacağını düşünse de karmaşık duygu hâlleri onu içten içe daha da kemirmiş, hafızasından sildiğini düşünse dahi geçmişi onu bırakmamış, peşinden sürüklemiştir. Bir taraftan yapamadıkları ve söyleyemedikleri üzerine sorgulamalar yaşarken diğer yandan geçmişte yaptıkları ile yüzleşmektedir.

Şimdi de aha kurtuldum, aha kurtulacağım, zerresini bile hafıza sandığımda bırakmayacağım, iyice düşünüp hepsini de çıkaracağım diye ne kadar çabaladı, çırpındıysa da geçmişi onu, yakasından tuttu ve peşine takip sürükledi. Kurumuş dudaklarını yaladı. Uzun yollarda kaybolmuş, karanlık gecelerde sayıklayan, uyku sersemi, dilsiz kalmış akıl hastaları gibi hissetti kendisini (Gıylecev, 2008:51).

Çocukluk yıllarının sevincini hatırında tutan Mirveli geçmişe dönüp baktığında o yılın muhakemesini yapar. Yaş ilerledikçe unutilan sevinçlerin yerine yürekte filizlenen acı, derinlere inmiş ve unutulmamaya yüz tutmuştur.

“Yine de eğer Mirveli sevinmeyi bilseydi, gerek kendisine, gerekse başkalarına mutlu dakikalar getiren günleri hatırında saklardı... En azından bir günü!” (Gıylecev, 2008: 57).

Mirveli zengin bir ailede büyümüş olmasına rağmen küçüklüğünden beri çalışan, iş peşinde koşan biridir. Çalışmayı sevmektedir. Çevreden birinin başı sıkışsa yardıma ilk koşan kişidir. Bu çiftin çocukları olmamış, Şemsigayan bu yüzden kendini suçlamıştır. Rahat bir yaşam süren Mirveli’nin eşiyile birlikte köyden ayrılmaları huzursuz günlerin başlangıcı oluşturur. Şemsigayan’ın

zamanında memleketlerine geri dönme yönündeki sözlerine kulak asmayan Mirveli geri dönme konusuna öfkeyle karşı çıkmıştır. Yine de Şemsigayan Mirveli'ye bu zamana kadar hiç şikâyetçi olmamıştır. Orta hâlli bir evde yaşadıklarında Mirveli değirmende işe girmiş çalışmaya başlamıştır. Mirveli'nin değirmende işe girmesini baştan beri istemeyen Şemsigayan değişmeye başlayan eşinin farkındadır. Eşinin öncesinde bu pis, adamakıllı tatilinin olmadığı bu yerde çalışmasına kızmış, zaman zaman azarlamıştır. Bir gün Mirveli buna istinaden:

— Niçin girdin, demiştin ya Şemsigayan... Gizli bir sebebi vardı... Sebebi! Perişan ve pejmürde, işsiz güçsüz dolaştığım bir günde kendimi değirmenin yanında buldum... Baktım at arabaları duruyor... Ekin kokusu geliyor... Buğday kokusu... Ciğerlerim genişledi... Tarla işlerini seviyordum, ömrüm ekin ekmekle geçer sanıyordum. Şimdi beni oradan, memleketimden, mahrum etmişler madem, en azından burada tahılların arasında olayım diye girdim ben bu değirmene! Hep ekinlerin arasında! Gelenlerin kocaman çuvallarını geniş arabalardan indirip içeriye taşmak, taşdıktan sonra çuvalların ağzını açıp elimi bileğime kadar tahılların içine sokmayı seviyordum ben! Kir kokusu geliyordu buğdaydan! Harman kokusu! At kokusu, at arabası kokusu... Desteler, ekin tozunun kokusu, güz demetlerinin kokusu yayılıyordu ondan... Bir sebebi daha vardı, Şemsigayan... Kat ettiğimiz yollar uzak, yaşadığımız şeyler ağırdı... Bizim arkamızdan neler konuşulmamıştı ki! Fakat değirmende topu topu üç kişi çalışıyorduk... Nereden geldin sen, niçin geldin, sen kimsin, diye merak eden, soru yağmuruna tutan yoktu. Hepimiz de eşittik... Değirmen taşı her şeyi una çeviriyordu! (Gıylecev, 2008:60-61) demiştir.

“Yabancılaşan bireylerde mantıksız davranışlar sergileme, nefret ve öfke içeren ifadeler kullanma gibi özelliklere rastlanabilir.” (Kırman ve Atak, 2020:290). Geçmişinden kaçarken oradan oraya savrulan Mirveli kendini içkiye verir. Dünyanın manasını yitirdiğini düşünerek geçmişine dair hatırında kalan anıları sarhoş olunca unutacağını düşünmektedir. Alkol kullanan insanlarda, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde bulunan kaygı, sıkıntı, öfke, kızgınlık, saldırganlık gibi tutum ve davranışları bastırmak, azaltmak ve çözüme kavuşturmak gibi ortak bir beklenti vardır. Yani alkol tüm bu sorunları bastırmada bir araçtır (Köknel, 1999:171). Mirveli'nin geçmişi ile birlikte eşini de unutmaya var olan çabası boşunadır. Geçmişin canlı şahidi eşi, ona üstünü örttüğü anıların ortaya çıkmasına, canlı kültür taşıyıcı olarak karşısında durmasına neden olmaktadır. Değirmende hiç durmadan çalışmasının sebebi de budur. Bu itirafı eşi öldükten sonra yapmaktadır. Kültürel direnişi muhafaza çabası hafıza sayesinde olur. Hafıza, kimlik ve kültürün korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan önemli bir belgedir. Geçmişin canlı kaydını muhafaza ederek sürekli yenilenmekte ve kimliğin devamlılığını sağlamaktadır (Çekiç, 2016:136). “Kimlik, insanın oynayabileceği tüm rollerin toplamınca oluşturulur.” (Fromm, 1994:79) Mirveli de memleketine dair unutmaya çabaladığı anıları tazedir. Bu yüzden değirmende çalışırken tahıllar, at ve at arabası kokusu, ekinler demetler ona hatırlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimliğini unutamayıp unuttuğunu sanan Mirveli'nin çalıştığı yerdeki insanların kim olduklarının belli olmaması

yani herkesin eşit olması vurgusu ile bahsettiği aslında çevreye geçmişini unuttuğu şeklinde bir gösterebilir. Ayrıca iç dünyasında öğütücü değirmen taşının her şeyi una çevirmesi ile görüldüğü gibi olmadığını göstermiştir.

Yabancılaşan birey genellikle kendi çalışma sürecine karşı öznel olarak bir güçsüzlük yaşamaktadır (Yalçın ve Dönmez, 2017:161) Mirveli Şemsigayan’a içindekileri söyledikçe kendini tükenmiş ve boşlukta hissetmekte, gönlündeki bu boşluğu yaşadığı zamanın acısı doldurmakta, gönlünün derinlerinde olan bu yeni hisler ona ağırlık yaparak gün yüzüne çıkmaktadır. Memleketine duyduğu özlem derinlerde yer edinirken zaman zaman yaptığı işle birlikte aklından geçirmesine sebep olur ancak diline dökülemez. Aklından geçirdiği için kendini azarlarken ve bu düşünceleri söylemeye cesaret edemezken o geçmişini, memleketini, toprağını hatırlatan canlı örnek Şemsigayan karşısında durmaktadır. Birey kendini anlamsız, sıradan ve boş hissetmeye çok uzun bir süre dayanamaz. Eğer herhangi bir aktiviteye doğru kaymaya başlamamışsa, kısa zamanda ruhsal devinimi korkunç boyutta yavaşlar; var olan potansiyel yerini boş vermişlik ve umutsuzluğa bırakır. Durum böyle olunca da yıkmaya ve yok etmeye dayalı davranışlar kaçınılmaz sonu oluşturur (May, 1997:26).

Şemsigayan, seni çok az düşünüyordum ben... Seni de unutmaya çalışıyordum. Niçin? Belki de sen, Karaçura’yı her zaman hatırlatan yegâne canlı bir şahit olduğun içindir? Bunu kendim de bilmiyorum... Köyden aldığım eşyalar yavaş yavaş eskidi, seccadeleri bozup bana pantolon yaptın. Şalın sobanın yanında kedi döşeği oldu... Fakat ben ne yapsam da sen hala Karaçura’yı hatırlatıyordun! Ama ben onu sonsuza dek unutmak, kalbimden iyice silmek, söküp atmak istiyordum. Köyde yaşadığım o günleri lanetlendiğim günler olarak düşünüyordum. Başta unutmak hiç mümkün olmadı... Yaşadıkça unuttur gibi oldum... Fakat bu köyle beraber seni de kafamdan çıkarıp attım sanırım... Kızmışsındır mutlaka bana... Bunların hepsini, sezmiş, hissetmişsindir... Hissetmemen mümkün mü? Öyle yufka yürekliydin ki Şemsigayan! Kızma bana, emi? (Giylecev, 2008:61-62)

Bu satırlar Mirveli’nin pişmanlığını ifade etse de karısının cansız bedeninin başında memleketinden koparışı ile ilgili sözlerinin acı verici olduğu anlamıştır. Şemsigayan’ın gönlünü sessiz kalışı ile yaralayan Mirveli, büyük üzüntü ve acı içindedir. Değirmende geçirdiği sarhoş geçen zamanları hatırlayan Mirveli düşünmeyi unuttuğu günler içinde bilinçsiz ve hissiz bir şekilde yaşadığını hatırlamıştır. Çuvallarla geçen zamanlarında sevdiği, biricik eşine olan ilgi ve alakasını da kaybetmiştir. Çünkü eşi ona memleketini hatırlamaktadır. Bu yüzden bu pişmanlık içinde derin acı ve üzüntü duymaktadır.

Meğer elli sekiz yılın kaç gününü şuursuz, hissiz, muhabbetsiz, gönlü karanlığa gömülü halde, sadece bir can taşıdığı için kıvılcık olarak, sürünerek, azap içinde yaşamıştı... Pek çok günlerini, aylarını, yıllarını... Hafta sonunda değirmen bekçisi büyük çavdar çuvalıyla bakkala boş şişeler taşıyordu. Aah! Mirveli o çuvallarda sana verilmiş sayılı, kıymetli ömrünün en güzel günlerinin çalınıp gittiğini bir bilseydin... Ah ah! Bu

çuvallarda Şemsigayan'ıym, o ciğer pareyin kıymetli dakikaları da kaybolup gitmişti! (Gıylecev, 2008:62).

O zamanlar eşiyle aralarında olan konuşma ruhsuz ve donuktur. Haftalarca tek bir kelime konuşmanın yaşanmadığı zamanlar da olmuştur. Mirveli sessizdir. Gece geç gelmeye başlayan Mirveli yüzünü ekşiterek yemeğini yemektedir. Onu can kulağıyla bekleyen Şemsigayan bu değişimin farkındadır. Böylece ikisinin arasındaki dirlik ve düzen kaybolmaya başlamıştır. Bunları hatırlayıp sessiz oluşuna hayıflanarak Karaçura'yı hatırlamaktan yarım yamalak olan dili hepten susmuştur.

Aman Ya Rabbi! Böylesine fakir miydi onun dili? Günlük güneşlik yemyeşil tabiatın kucagında doğduğu halde, Şemsigayan'ın gönlünü hoş edecek sözler bulamamış mıydı? Buğday tarlasında dilencilik eden bildircin hesabı habire aynı lafları mı lakırdamıştı? Hala şu Karaçura'yı hatırlamaktan korkup geçmişte, kendi yaptığı şeylerden tedirgin olmuş ve böyle yarım yamalak bir dile mi kalmıştı? (Gıylecev, 2008: 64)

Şemsigayan Karaçura'dan ayrıldıktan sonra köyün adını bir daha anmamıştır. O Mirveli'nin kalbindeki derin yarının kapanmasını beklemiştir. Ancak Saban Toy günlerinde çeşitli hazırlıklar yapan Şemsigayan istemeden de olsa Mirveli'nin yarasına tuz basmakta, geçmişini ona hatırlatmaktadır. Bu yüzden Mirveli yavaş yavaş bunların hiçbirine önem vermemeye başlar. “Nihayet Şemsigayan şu yere batası köyü aklından çıkarıp attı.” (Gıylecev, 2008:66) Tesellileriyle kendini avutmuştur. Geçmişin önemli parçalarından biri olan bu kutlama kimliğinin bir parçasıdır ve hafızasında yer eder. Çünkü o bu kutlamada yapılan güreşlerin kahramanıdır.

Uzun yıllar geçmesine rağmen köyden buldukları yere geldiklerinde küçük bir kent olan bu yer büyümüş ve gelişmiş ve şehir olmuştur. Çalıştığı değirmen büyük bir un fabrikası hâline gelmiş, Mirveli'ye de bir daire vermişlerdir. Şehrin göbeğinde, güzel bir dairenin üçüncü katında yaşamaktadırlar. Yeni ev, mekânla birlikte değişen Şemsigayan görünüşte huzur yakalamıştır! Bir gün eve döndüğünde duvarda asılı işlemeli havluyu görünce nereden çıktığını sorar, aldığı cevap onu sinirlendirir.

“— Ben işledim. Güzel mi?
— Sen? Güzel... Yalnız bundan sonra böyle şeyleri gözüm görmesin!”
(Gıylecev, 2008:66).

“İnsanlar içinde yaşadıkları mekânlar ile tıpkı diğer nesnelere kurdukları tarzda ilişki kurmakta, onlara bağlanmakta ve kimliklerini onlarla oluşturmaktadırlar.” (Göregenli, 2021:183) Havlu ona köyünü hatırlatmıştır. Çünkü böyle işlemeli nakışlı havlular yalnızca onun köyünde olmaktadır. Bundan bir hafta sonra pencere kenarındaki kitapları gören Mirveli kitabın hangi dilde olduğunu sorar. Verilen cevap onu sevindirmiştir.

“— Rusça mı okuyorsun sen?
— Rusça.

— Oku oku... Kitaplara sözüm yok. Bunların ziyarı olmaz!” (Gıylecev, 2008:67)

Yabancılaşma bireyi hem kendine dönmek hem de çevreye, zamana, mekâna ve değerlere, toplumsal edimlere göre şekillendirir. Birey kendini resetlemek istediğinde yani kendini yıkmak, silmek istediğinde kendisiyle bir çelişkiye düşer. Bu resetleme süreci ayak uydurmanın diğer bir adıdır. Başarılı olmadığı sürece tepkisizleşir ve uyumsuz özellikler taşımaya başlar. Böylece birey yalnızlaşabilir, yabancılaşabilir ya da değişimi inkâr edebilir, kendi içine çekilir, sessizleşir. Başarılı olursa bile eskisi gibi olamayacağı için parçalanmış bir özellik gösterebilir (Aşkaroğlu, 2017:75) Tatar Türkçesi ile yazılan kitabı okumak onun için doğduğu yerleri hatırlatan bir unsundur. Yabancılaşan ve kimliği ile kıvranan Mirveli için bu sevindirici bir durumdur. Böylece evden kitap eksilmez olur. Şemsigayan’ın varlığı evde tekrar hissedilmeye başlanmıştır.

Savaş yılları geldiğinde Mirveli değirmende çalışırken kolunu sakatlar. İş göremez duruma düşer. Bunun yanı sıra sol gözünü de sakatlar. Çolak diyerek onu askere almazlar. İşçilerin azaldığı bir dönemde Mirveli gibi bir adamı güçlü olduğu için fabrika sahipleri göndermek istemezler. O zamanlar Mirveli yedi kişinin yaptığı işi tek başına yapmaktadır. Bir zamanlar askere gitmediği için çok sevilen Mirveli bugün için pişmanlık duymaktadır.

—Niçin beni savaşa almadılar dersin Şemsigayan! En azından hayatımda biraz değişiklik olurdu. Akı karayı seçen birisi olarak dönmüş olurdum... Zira biz “Hayat hep aynı, hiçbir değişiklik yok, her şey sabit kararında duruyor.” naraları atıyoruz, oysa hayat çoktan değişmiş, başkalaşmış olarak karşımıza çıkıyor. Çok şeyler olmuştur olmasına ama neden beni de büyük bir törenle savaşa götürmediler? Ben de değişmiş olurdum. Benim gözlerim senin gözlerin kapanmadan açılmış olurdu... (Gıylecev, 2008:68).

Çocukluktan itibaren şekillenmeye başlayan bir yere bağlılık süreci, çevreyle bir bağın kurulması ile birlikte farklılaşmaya başlar. Bu gelişim süresinde bireyin bağlı olduğu çevresinde, kimlik duygusunun etkisi ile aidiyet sağladığı nesnelere, bir yeri kişileştirmiş ve tanıdık kılması nedeniyle yuva özelliği gösteren kişisel mekânlar, bir taraftan kimliğini yansıtırken diğer yanda ise kimliğin sürekliliğini ifade eder (Göregenli, 2021:183). Dolayısıyla memleket özlemi çeken Şemsigayan hastane kokusu çekmeden Karaçura’ya kendisini götürmesini ister. Memleketini, onun kimliği yansıtan, “benim” olarak gördüğü bir yer, onun gerçek yuvasıdır.

—Götür beni Karaçura’ya! Orada çavdar tarlaların da bir dolaşsam, ölmem, iyileşirim, uzun yıllar yaşarım gibi geliyor bana!
—Ne dedin? Karaçura’ya mi? Unutmadın mı sen daha o ismi?
—Peki sen Mirveli, sen unuttun mu? (Gıylecev, 2008:71)

Köyüne dönmek Mirveli için cesaret edemediği, korkutucu bir durumdur. Çaresizce eşinin cansız bedeninin yanında içten içe yaptığı bu serzeniş içindeki sancıyı gün yüzüne çıkarır. Bir zamanlar yıkıp geçtiği akrabaları ve köylüleri ile

yüzleşmek zorken, memleketinden başka bir diyarda bulduğu bir avuç toprakla yaşamak onun için yeterlidir.

Köye gidip selam verecekmişim, neme lazım? İnsanoğluna bir avuç toprak yeter. Onu da her yerde bulur insan.... Bir avuç toprak dediğin nedir ki... Fazlasının da gereği yok zaten... Hayat dediğin çok basit bir şeymiş, Şemsigayan. Biz onu, bir avuç toprağı diyorum, her yerde buluruz! Gidelim biz buradan! Ben oraya gidemem, duyuyor musun beni, yapamam bunu (Gıylecev, 2008:72).

Şemsigayan neden bu kadar korktuğuna anlam veremez, köylüye karşı affedilemez bir suç işlediği için korktuğunu düşünür.

Yahu sen iyi biriydin Mirveli! Artık sakalın da ağarmaya başladı, kabahatini zaman yeli süpürmüştür artık... Sen ne yaparsan yap, beni alakadar etmez, ama ben, dizlerimde derman varken doğup büyüdüğüm yeri dünya gözüyle görmek istiyorum. Öz vatanımıza yumuşak beşiğim Karaçura'ya selam vermeden yapamam ben... Köy halkının gönlünde –tabi unutmamışlarsa- kaçıp gitmiş alçak bir serseri olarak kalmak istemiyorum... İçimizde ur gibi kanser büyüttük. Kansere de dayandık. Ama işte o beni yıprattı. Bittim Mirveli. Şöyle doya doya istirahat edecek yer yok burada. Beni suyuyla güneşiyle büyüten, senin lanet ettiğin toprakları özledim. Eğer tavşan yürekliysen sen kal burada! Dürüstçe bir hayat yaşadığımı talancı, yağmacı olmadığımı kendi ağzıyla köydekilere söylemekte geç kalmayayım diyorum...(Gıylecev, 2008:73-74)

Onu köyünden koparan sebep babasının ölümüyle yaşanır. Annesi vefat ettikten sonra babasını da kaybeden Mirveli eşini yanına alarak babasının evine yerleşir. Artık zengindir, malın mülkün sahibi sadece odur. Mirveli'nin komşusu Haydar İhtiyar bir akşam zenginlerin mallarına el konulduğunu, kendisinin de son yıllarda babasının evine hiçbir katkı sağlamadığını, baba malından vazgeçerse kendisine kimsenin dokunmayacağını, malını devlete vermesini söyler. Mirveli buna karşı çıkar. Sovyetlerin kolektifleştirme kararını aldığı bu dönemde herkesin tarlasına, ekinine el konulmuştur. Mirveli de babasından kalan malların elinden alınacağını duyunca öfkelenir. Zenginliğin kendisine ait olduğunu düşünüp köy ahalisinin aldığı kararı duyunca kahrolur. Kolhoz idaresinin de devreye girmesi ile Mirveli her şeyi anlar. Malın mülkün onlara verileceği, kendisinin de yurtta kalacak olmasına sinirler. Mirveli'yi kimse yola getiremez. Uykuların kaçtığı, huzurun kaybolduğu evde, tedirginlik havası hâkim olur. Sigaradan nefret eden Mirveli sigara içmeye başlar. Mal sahibi orada yokken kendisine danışılmadan böyle bir karar alınmasına daha da öfkelenir. Eşi de dil dökse dahi nafiye. Mirveli ona da karşı çıkar. Malını mülkünü yakar, hayvanların yemine zehir katar. Her şeyi kullanılmayacak duruma getirdikten sonra eşini yanına alarak köyünü terk eder.

—Madem bana yar etmediler köpeklere de kalmasin!

—Daha ne yapacaksın! Yetmedi mi yaptığın? Köy var, yanı başımızda komşular! Onları da mı harap edeceksin? Yarın milletin yüzüne nasıl bakarsın? Zaten yapacağımı yaptın...

—Ne yüzlerine bakması! Bir daha göremeyecekler beni! Hazırlan!
(Gıylecev, 2008:78)

İnsan kendi kültür değerlerine ‘günübirlik endişelere ve ‘moda eğilimler’ nedeniyle yabancılaştığında, varoluş kaynakları için potansiyel bir tehdit mekanizmasına dönüşmektedir. Kendi özünü tahrip eden bilinç, evren için de kaotik bir yıkım/kıyım imgesidir (Korkmaz, 2016:58). Köyden yapılan bu gidişten sonra kurulmaya çalışılan düzen, kişide yaşanan değişimleri beraberinde getirir. Zaten alkol almaya başlayan Mirveli, köyünü çağrıştıran her türlü eşyadan iğreti duymaya hatta eşinden bile uzaklaşmaya başlar. Şemsigayan eşinin hareketlerindeki değişikliği anlamış ona ne düşündüğünü, neden böyle hareketler içinde olduğunu sorar. Mirveli ise en sonunda anlatamamaktan çırpındığı sözcükleri ağzından çıkarır:

—Dünya neden böyle? Yoksa ben mi yaşamasını bilmedim? Hayatın hangi döneminde tökezledim, sürçtüm ben? Evi yurdu olan, üstü başı bütün bir çocuktum, elimden her iş geliyordu, neden böyle pejmürde de, yâd ellerde sıkıntıdan sıkıntıya koşuyorum ben? Beni sıcak döşeğimden kaldırıp soğuk sokağa atmaya kimin hakkı vardı? Kulak çocuğu olmak benim suçum mu? Kulak’ın hizmetçisiydim ben be, hizmetçisi! On bir yaşında emrine girdim ben onun! Ben şöyle düşünüyordum: Tamam servete el koyma kararlarına da sözüm yok... Peki ya böyle bir karar alınırken neden beni çağırmadılar? Neden? Ben hayal ediyorum; bir gözümle bile olsa, Karaçura’yı görmek istiyordum... Beni bu hale getirenlerin işine, hayatlarına göz atmak istiyordum. Nedense, onların işi de benimki gibi kötü gidiyor, kendi aralarında kavgalılar gibi geliyordu bana! Onların da gizli acıları vardır, bu karanlık dünyada onlara da rahat yoktur gibi geliyor bana. Böyle düşünmem için hiçbir gerekçem olmasa da aşağılanan, kırık gönlüm böyle düşünüp avunuyordu (Gıylecev, 2008:79-80).

Tüm bu yaptıklarını ve geçmişle olan anılarını unutmaya çabalasa da eşi ona bunları hatırlatmaktadır. İçinde gizlediği duygular zamanla ortaya çıkar.

Körü körüne hayat arabasının tekerleği altında kalıp aksak bir civcive döndüğünü hanımına nasıl itiraf eder ki insan... Ufacık evimde, boş avlumda ben küçük de olsam padişahım, kraldım. Bütün dünyaya kızıp içimdeki kin ve öfke dolu duyguların zehre dönüştüğü; gömleğime sığmadığı anlarda eve geldiğimde, senin halim selim, itaatkâr halini görünce ağırlaşan ayaklarım hafifliyor, iki büklüm olmuş belim doğruluyordu. İnsan hep bel kırıp boyun büküp yaşayamaz, mutlaka birilerinin yanında belini doğrultup başı dik gezmeli! Fakat içimi hep bir düşünce kemiriyordu “Karaçura.. Karaçura...” (Gıylecev, 2008:80)

Bir taraftan onu unutmaya, sana unutturmaya çalışıyordum. Ama onu düşünmekten kendimi de kurtaramıyordum. Böyle daha nereye kadar gidecekti? Hangi yollarla, geçmişi kafamdan söküp atabilir, başkaları gibi işimden gücümde zevk alarak, mutluluk içinde yaşamaya başlayabilirdim? Nasıl kurtulmalıydı bu ağır yükten? (Gıylecev, 2008:80-81)

Mirveli düşüncelerini toplayabilmek için evden uzaklaşmak ister. Yüreğinin derinliklerinde yaşadığı acı ve özlem ona geçmişinden bir parça olarak geri dönerken memleketini hatırlatan her şeyden uzaklaşma düşüncesi içinde olur.

— Senin kalbin seziyor, benimki istiyor! Yola çıkmam lazım benim. Korkudan, deliğe saklanmış bir böcek gibi yaşayamayacağım ben. Daha ne kadar ıstırap çekeceğim? Dünya beni soydu, ben anadan doğma çırl çıplak kaldım... Ne ismim, ne doğduğum yer, ne de evim yurdum var benim. Pejmürde bir serseriyim dilenciyim ben... Fakat pejmürdenin de kalbi var! Kalbimde dinmeyen bir sızı! Bir ağrı var! Ben bu ağrıyı kesip atmak istiyorum. En azından kim olduğumu anlamak istiyorum... Yanılmış mıyım, yanılmamış mıyım onu anlamaya gidiyorum. Bilet cebimde!
— Yolculuk nereye kadar Mirveli?
— Çok uzaklara! (Gıylecev, 2008:81)

İki hafta sonra dönen Mirveli yabancı ve gizemli bir hâl almıştır. Şemsigayan'ın yanında sanki başka biri vardır. Eşinin bu tavırlara karşın ısrarcı ve iğneli bakışlarını gördükçe bağırıp çağırmak isteyen tavrı “Nerelerdeydin?” sorusuna karşın sessizdir. Bir gün sarhoş bir şekilde eve döndüğünde bunlara dayanamaz:

Söylesene kadın? Kabirde münker nekirle karşılaşacağız daha, onlar da soracaklar! Daracık çukur, çırpınsan da çıkamazsın! Ama bu koca dünyada, beni mahkûm edecek kimseyi tanımıyorum! Hiç kimseden de korkmuyorum! Kimse beni mahkûm edemez. Ne sen ne de bir başkası. Bana bir daha öyle bakma! Hiçbir şey sorma! Anladın mı? (Gıylecev, 2008:83)

Toplumsal, ekonomik, siyasi ve birçok anlamda değişen dünya sürecinde insanlar da bir değişim ve farklılaşma yaşamıştır. Bu farklılaşmayla birlikte karakterlerde bozulmaya başlar. İnsan yapısına ters gelen hedef ve amaçlar belirmeye başlayınca sevginin gücü de azalış gösterir. Neticede huzuru bozulan ve iç güven eksikliği kaybolan bireylerin bunları dengeleyebilmek amacıyla “dikkat çekmek” ve “meşhur olmak” gibi farklı yollara başvurmaktadır. Ayrıca hayat biçimlerine ve kendilerine yönelik olumsuz düşüncelerin de tesirin de olurlar (Fromm, 2017:53).

Sanayideki hesap kitap, denge ve kâr ilkeleri ekonomik olarak bütünüyle insanda da uygulanmış, insan bir iş girişimi olmuştur. İnsanın yaşamı sermayesi, görevi de bu sermayeyi mümkün olduğunca güçlü bir yatırıma çevirmesidir. Sermaye yatırımı iyi yaptığı takdirde başarılı, kötü olması durumunda ise başarısız olur. Böylece birey bir nesneye dönüşür. Fromm bireyin nesneye dönüşmesi hâlinde fizyolojik olarak yaşıyor gibi gözüксе de ölü bir birey olduğunu ifade eder. “Kişi, fizyolojik açıdan hâlâ canlı olmasına rağmen manevi açıdan ölüyse, o zaman yalnızca çürümeye mahkûm olmakla kalmaz, tehlikeli-kendisi ve başkaları için tehlikeli- bir hal de alır” (Fromm, 2020:20). Köye doğru giderken şayet kendisinin ölümü durumunda bütün köylünün eskisi gibi

yaşayacağını, bu kadar acı çekemeyeceğini düşünmektedir. Kendisini küçük ve önemsiz biri olarak görür. Çektiği acıları sorgulamaya başlar.

Orada Kızılyar’daki ormanın kenarında, kendimi yapayalnız kalmış, işe yaramayan basit bir zavallı gibi hissettim! Demek hem dünya hem Karaçura benim varlığımı yokluğumu kâle almadan yaşayabiliyormuş. Öyleyse ben niye yaşıyorum? Orada şunu anladım: Şayet ben köylümlle beraber, hayat kazanında kaynasa, çalışsa, işimden zevk alsam, mücadele esteydim, böyle beynimi kemiren sorularla işkence çekmezdim. Yalnızlık, cezaymış! Fakat onlarla da olamazdım ben! (Gıylecev, 2008:85)

Darmaduman ettiği köyünde insanlar onun çıkardığı yangını söndürmeye çalışırken o insanlarla alay etmekteydi. Evin önünde onu görenler “lahavle” diyerek giderler. Tüm bu hatıralar ışığında köye gitmek onun için zordur.

“Şemsigayan, canımın içi! Nereye götürüyorsun beni? Duyuyor musun? Ne olur dinle beni! Ben oraya gidemem, gidemem! Sana her şeyi söyledim, hepsini anlattım” (Gıylecev, 2008:87).

Bütün köyü yakmaya niyetlendiğini, elinden gelmese gönlünde çoktan Karaçura’yı yaktığını söyler.

“Hayır, hayır! Karaçura’ya gidemem ben. Kendi ayaklarımla gidip ceza mı isteyim? “Köylülerim, ben size karşı suçluyum! Hem kendi ömrümü hem onun ömrünü zehirleyip kin içinde yaşadım!” diyerek baş mı eğeyim?” (Gıylecev, 2008:88)

Mirveli kendisini bir gün bile üzmemiş olan eşine karşı ilgisiz ve gösterdiği tavırlarla da bir o kadar alakasız tutum sergiler. Buna rağmen eşi içinde yanan yangınları bilmeden onu hep alttan almıştır.

“— Kızma Şemsigayan. Ben seni terk ederek, kendi yaptığım ve yapmaya niyetlendiğim işlerimi bırakıp hiçbir yere gidemeyeceğimi anladım! Yapamıyorum, olmuyor... Affet beni!” (Gıylecev, 2008:90).

Köye yapılan bu yolculuktan sonra Şemsigayan’ı arzu ettiği yere gömerler. Köylüler de onu unutmamış, ona yakından alaka göstererek eski adetleri yerine getirmişlerdir. Mirveli ise köylülerin çoğunu tanımamakta, köylülerde onu tanımamaktadırlar. Bu durum başta sevindirici gibi gözükse de sonradan ona çok ağır gelmeye başlamıştır. Bilhassa yanına sadece Şemsigayan’ı sormak için gelmeleri gücüne gitmektedir. Köylülerin özellikle kendisini görmezden gelmeleri onun için zor bir durumdur.

“Niçin kimse onun halini hatırını sormuyor, saçlarını bembeyaz eden acısını dinlemeyi hiç düşünmüyordu? Neden! O da bu köyün insanı değil miydi, burada doğmuş, burada büyümemiş miydi?” (Gıylecev, 2008:95).

Defin işlemi tamamlandıktan sonra guruplar hâlinde köylüler mezarlıktan ayrılırlar. Ancak kimse Mirveli’ye dönüp bakmaz, evine buyur etmez, planının ne olduğunu, nereye gitmek istediğini dahi sormaz.

Hayatı boyunca, teselli veren, başkaları için kaygılanan değil de avutularak, nazlanarak yaşamaya alışmış olan Mirveli için böyle birdenbire hem de apaçık dışlanmak, adam yerine konmamak çok ağır oldu. Hısım akrabalarına, köylülerine, tanıdıklarına çok incindi. Zaten yeterince kırılmış olan gönlü, kendini kâle almamaları karşısında, hepten perişan oldu, eridi, tükendi...(Gıyalece, 2008:95).

Azıcık da olsa sığınmaya ihtiyacı olan Mirveli'nin köylüleri tarafından önemsenmeyişi onu perişan bir duruma çevirir. Değerli hissedilmek ve önemsenmek başta kendisini insan gibi hissetmesi için gereklidir. Zira yok sayılma düşüncesi dayanmaya gücü kalmayacak bir hâle düşmesine neden olacaktır.

“Kendini insan gibi hissetmen için başkalarının da seni yakın görmeleri şarttı” (Gıyalece, 2008:97).

Mirveli otuz yıl boyunca Şemsigayan'la yaşadığı hayat arkadaşı artık dünyadan göçmüştür. Onunla birlikte güzel sözler, yüreğini ısıtan sözcükler de kaybolmuştur. Köyde onunla kimse konuşmazken Şerifcan isimli köylüsü konuşmaya başlayınca derin manaya sahip sözcükler içinde bu yakınlığı hissetmenin değerli olduğunu farkına varır. Eskiden kendisine “enişte” diye seslenen Şerifcan'ın tekrar bu şekilde seslenmesini diler. Özlem duyduğu hısım akraba ilişkileri gözünde canlanır.

“Bir kez olsun “Hısım” dedirtmek için Mirveli neler vermezdi. Ama nesi vardı ki ne verebilirdi. Neyi kalmıştı ki onun? Köylüm, kardeşim, adaşım, akramım... Ne derin manaya sahip, ne kıymetli sözlermiş bunlar!” (Gıyalece, 2008:99)

Bir tanıdığıнын oğluna rastlar. İsmi Mirveli'dir. Mirveli, diğer Mirveli'ye “adaşım” diye hitap etmesi garip gelir. Mirveli'nin geçmişte yaptıklarından dolayı otuz yıldır köyde bu isim başka kimseye verilmemiştir.

- Tanımadan oturuyormuşum be seni adaş, dedi Mirveli.
- Adaş mı? diye az önceki gibi gülümsedi diğer Mirveli.
- Adaş... Çok tuhaf oldum. Karaçura'da adaşlarım yok şimdi... Bu ismi çoktandır duymuşluğum da yok!
- Niçin yok?
- Otuz yıldır hiç kimse çocuğuna Mirveli ismini koymuyor...
- Neden?
- Sevmiyorlardır, dedi direk yüzüne bakarak (Gıyalece, 2008:101).

Duydukları karşısında soğuk terler döken Mirveli oradan ayrılmak ister ancak yapamaz. Sessizce otururken kendisi hakkında verilen hükmün farkına varır. Köyde kalmayı düşünürken köylü onu affetmemiştir. Köyü telef eden birinin affi mümkün olur mu? Adaşıyla yaptığı konuşmadan bazı satırlar:

Kendi köyünü kahreden kimseyi, üstümüze başımıza giyecek bulamazken bir sürü giyeceği, paramparça eden kişiyi, gözbebeği gibi kıymetli hububatı katanla karıştıran, onca hayvanı zehirleyip giden adamı... Bağışlamayı,

kucak açmayı, ona ev, toprak vermeyi mi diyorsun? Bilemem, bilemem (Gıylecev, 2008:102).

Şemsigayan “kal” dediğini için kalmayı istediği bir anda bu konuşmalar kalmak istese bile reisle anlaşamayacağını göstergesidir.

— Bir avuç toprak istiyorsun. Çok kıymetlidir memleket toprağı! Hem de ne kıymetli! Bizim devirde bile köy halkı bu topraklar için nice başlar feda etti. Berlin’de, Budapeşte’de. Katı kalpli sanma beni, o pay için kavga etmeye hakkım var benim! Bir avuç toprak! Çok şey istiyorsun sen Mirveli! E, peki neden kaçtın sen Karaçura’dan? Hele bir söyle!

— Aşağıladılar, onurumla oynadılar.

— Peki ya bizi? Yıllar yılı kan ter içinde çalışıp da hiçbir vermeyerek bizi aşağılamadılar mı sanki? Biz kırılmadık mı, incinmedik mi? Fakat köyüne kahrederek, ihanet edip kaçanlardan olmadık! (Gıylecev, 2008:103).

Sözler karşısında kahrolan Mirveli kendisine burada bir yer olmadığını anlar. Korktuğu için gittiği bu yere şimdi yerleşmek istemekte ancak onu barındırmayacaklarını da anlamıştır. Etrafında vedalaşmak için kimseyi görememiştir. Şemsigayan’ın söylediği hediyeleri dağıtmayı arzu etmekte ancak kimse onunla konuşma teşebbüsünde bulunmamıştır. Eserin sonunda Şerifcan Mirveli’ye sahip çıkar ve köyde kalır.

Sonuç

Sovyetlerin uyguladığı kolhozlaştırma politikası sonucunda büyük bir trajedi yaşanmış, Mirveli bu trajedi sonucunda köyüne hatta eşine yabancılaşan bir insana dönüşmüştür. Eşinin hastalanması ve köyüne gittiği süreçte kimliği ve yabancılaşma arasında gelgitler yaşayarak ruhsal bir döngüden geçer. Memleketinde, özüne döndüğü bir ortamda kimlik ön plana çıkararak hatalarından pişmanlık duymuş ve ideoloji karşısında Mirveli kendi şahsında öfkesine kapılarak unuttuğu anıların etkisi altına girmiştir. Sovyetleştirme çalışmalarının yapıldığı dönemde kişileri kendi kimliklerinden uzaklaştırıp tek tip insan modeli çerçevesinde birleştirme amacıyla ortaya çıkararak geçmişini unutan Mirveli yabancılaşan bir birey olarak eşi Şemsigayan ona geçmişi hatırlatan, anılarını tazeleyen bir nesnelere korunmasını sağlama görevi görmektedir. Böylece ideoloji, kimlik ve yabancılaşma üçgeninde savrulan Mirveli’nin eserin sonunda köyüne gitmesi kimliğini geri kazandırır Mirveli’nin yaşadığı çelişkili hayat, eşinin ölüm acısıyla birleşince zorlanır ve acının pençesinde pişmanlık hissi onu sıkıştırır.

Sonuç olarak “Bir Avuç toprak” otuz yıllık memleket hasreti Şemsigayan’a derin bir yara olur ve sonu ölüme götürür. Mirveli ise bu süre zarfında mutlu olamaz. Unutmaya çalıştığı, yabancılaştığı her anı gün yüzüne çıkar ve yaşarken ölü bir hâl alır.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Ezgi Karşlı (%100)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Kaynaklar

- Aşkaroğlu, Vedi. (2017). Toplum ve Birey: Yabancılaşma Üzerine Kuramsal Bir Tartışma. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35, s.78-83.
- Çekiç, Abdulkadir. (2016). Ayaz Gıyalece'ın Eserlerinde Kültürün Direnişii. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi*.
- Fromm, Eric. (1994). *Kendini Savunan İnsan* (Çev. Nejlâ Arat). İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, Eric. (2017). *Rüyalar, Masallar, Mitler* (Çev. Aydın Arıtan, Kağan H. Ökten). İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, Eric. (2020). *İnsan Olmak Üzerine* (Çev. Şükrü Alpagut), İstanbul: Say Yayınları.
- Gıyalece, Ayaz. (2008). *Bir Avuç Toprak* (Çev. Fatih Kutlu). İzmir:Sütun Yayınları.
- Göregenli, Melek. (2021). *Çevre Psikolojisi-İnsan Mekân İlişkileri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gürsel, Nedim. (2007). *Başkaldıran Edebiyat*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Hasanoğlu, İbrahim (2015). Homo Sovieticus: SSCB'de Sovyet Halkı İnşası Çabaları, *Turkish Studies*, 10 (1), 311-340
- Kırman, Tuğba ve Atak, Hasan. (2020) Yabancılaşma: Kavramsal Ve Kuramsal Bir Değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, s.279-295.
- Korkmaz, Ramazan. (2016). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileştirme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Köknel, Özcan. (1999). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- May, Rollo. (1997). *Kendini Arayan İnsan* (Çev. Ayşen Karpat). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Öztürk, Zamide. (2022). Sovyet Adamı Yaratma Çalışmalarının Orta Asya'ya Yansıması. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 3, s.197-210.
- Sarıççek, Mümtaz. (2013). *Modern Kahramanın Mitolojik Yolculuğu*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Şengün, Aygöl. (2022).Edebiyat ve İdeoloji: 1917 Sorası Sovyet Edebiyatında Kimlik Yozlaşması. *Nevehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*,
- Yalçın, Özgen ve Dönmez, Ali. (2017). Sosyal Psikolojik Açından Yabancılaşma: Dean'in Yabancılaşma Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), s. 150-175.
- Yıldız, Süleyman. (2007). Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği. *Milli Folklor*, 74, s.9-16.

ИДЕНТИЧНОСТЬ, ИДЕОЛОГИЯ И ОТЧУЖДЕНИЕ В ПОВЕСТИ АЯЗА ГИЙЛЕЦЕВА «ВЕСЕЛАЯ ЗЕМЛЯ»

АННОТАЦИЯ

Понятия идентичности, идеологии и отчуждения являются важными понятиями, формирующими жизнь личности. На пороге этих понятий человек обретает новое измерение на пути к бытию самим собой. Таким образом, его позиция и ценности формируются на том жизненном пути, в который он превращается. Эти три понятия, часто упоминаемые в литературных произведениях, отражают менталитет того времени. Идеология осуществляет трансформацию внутри личности, воздействуя на личность. В результате конфликта идеологии и идентичности человек отчуждается от собственной идентичности. Индивид, отчужденный от собственных ценностей и культуры, затягивается в тупик и вступает в период депрессии в результате конфликта внутри него. Пока человек проживает свою идентичность в тени своего депрессивного настроения, он становится одиноким и превращается в объект, потому что не может идти в ногу с обстоятельствами. В этом процессе эволюции человек отдаляется от самого себя и даже не может осознавать свою жизнь и то, что жизнь приносит. Это состояние неосознанности является зеркалом для человека, вырывая его из окружающей среды. Он пытается не отставать от окружения, но ему это не удается. Он превращается в человека, отличного от той среды, от которой дистанцируется. Он не осознает объектов или вещей, которые находятся под влиянием его личности. Определить это человеку очень сложно. Потому что эти объекты, напоминающие ему о его личности, толкают его еще дальше в ситуации, из которых он не может выбраться. Эта дрейфующая ситуация заставляет его еще больше убежать, в результате чего он не может противостоять ему. Потому что человеку трудно противостоять мыслям, с которыми он не хочет столкнуться и пытается забыть. Мирвели также формируется вокруг этих концепций, и когда она, наконец, возвращается на родину, она осознает ошибки, которые она совершила после смерти мужа. Несчастные события, которые она переживает, вызывают у нее сожаление, но она не может компенсировать пережитое. Таким образом, он не может выйти из депрессии, в которой находится. Во время поездки в деревню с женой Шемсигян он даже не может осознать, что его жена вот-вот умрет. Он становится чужим для себя и даже для своей жены. Он теряет жену, но понимает это слишком поздно. Потому что он даже не осознает своего поведения по отношению к жене. Отношение, с которым он столкнулся со стороны жителей деревни, когда вернулся в родной город, было для него неожиданным. Пока он ждал, пока они его обнимут, смерть жены заставила его почувствовать себя одиноким перед реакционным отношением жителей деревни. Столкновение с ошибками, которые он совершил в свое время, заставляет его подавленные эмоции выйти наружу. Таким образом, Мирвели попадает под влияние ее личности. Он приобретает иную личность под влиянием подавленного чувства тоски по родине и элементов, напоминающих ему о ней. Рассказ «Горсть земли» Аяза Гийлецева, одного из выдающихся писателей современной татарской литературы, рассказывает о людях, чьи земли были конфискованы во время

колхозизации советского периода. Хотя Мирвели принадлежит к богатой семье, однажды ночью у нее отбирают земли. Он злится, поджигает всю деревню и вместе с женой переезжает из своей деревни в другое место. Со временем Мирвели начинает становиться чужой для себя в том порядке, к которому она пытается привыкнуть в городской жизни. В произведении, где отражены идеология и стремление забыть свою идентичность и следы прошлого, в рамках идентичности, идеологии и воспитания будет обсуждаться тоска человека по земле, где он родился и вырос, и его возвращение к своей сущности. отчуждение.

Ключевые слова: Аяз Гийлецев, Горсть земли, татарская литература, идентичность, идеология, отчуждение